

การศึกษานโยบายไทยนิยม ยั่งยืน: กลไก กระบวนการ และความสอดคล้อง เชิงนโยบาย กรณีศึกษาอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

A Study of Sustainable Thai Niyom Policy: Mechanisms, Processes, and
Policy Coherence, Case Study of Mueang Pathum Thani District,
Pathum Thani Province

พานุเดช ชื่นจิตร์¹

Panudet Chuenjid

Received: March 11, 2021

Revised: April 24, 2021

Accepted: April 28, 2021

DOI: 10.14456/jra.2021.97

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลไก กระบวนการ และความสอดคล้องกันระหว่างผลการประเมินความสำเร็จกับวัตถุประสงค์ของนโยบายไทยนิยม ยั่งยืน กรณีศึกษาอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงเอกสาร มุ่งศึกษาค้นคว้าตำราทางวิชาการ เอกสารทางราชการ และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย 1) ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองปทุมธานีที่เข้าร่วมเวทีประชาคมทั้ง 4 ครั้ง และเข้าร่วมประชุมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) จำนวน 7 ตำบล ๆ ละ 3 คน รวม 21 คน และ 2) ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยมยั่งยืน ระดับตำบล จำนวน 7 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) กลไกการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ทั้ง 4 ระดับ เป็นการแต่งตั้งจากข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐทั้งหมด ไม่มีการกำหนดบทบาทให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโครงการอย่างแท้จริง ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ กระบวนการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน เป็นการนำนโยบายไปปฏิบัติในลักษณะการสั่งการแบบบนลงล่าง ไม่ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเสนอปัญหา/ความต้องการอย่างแท้จริง และ 3) การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ไม่ประสบความสำเร็จในการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง

¹ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์; Faculty of Political Science, Thammasat University
Corresponding author, e-mail: nudet.ch@gmail.com, Tel. 097-1052250

ในหมู่บ้าน/ชุมชนในพื้นที่อำเภอเมืองปทุมธานี และไม่ได้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการพัฒนาประเทศตามที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของนโยบาย แต่เป็นเพียงการหวังประโยชน์ในทางการเมือง ซึ่งไม่สอดคล้องกันในเชิงนโยบาย

คำสำคัญ: กลไก, กระบวนการ, ความสอดคล้องกันเชิงนโยบาย, การนำนโยบายไปปฏิบัติ, การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน

Abstract

The purposes of this research were to study the mechanism, process, and coherence between the results of the achievement assessment and the objectives of the Sustainable Thai Popularity Policy (Thai Niyom Yangyuen Policy), a case study of Mueang Pathum Thani District, Pathum Thani Province. This was a qualitative study. It was a documentary research focusing on studying and researching academic textbooks, official documents, and in-depth interviews using purposive sampling consisting of 1) people in Mueang Pathum Thani area who attended the community forum for 4 times and participated in the project to improve the quality of life to drive the fundamental economy according to the Sustainable Thai Niyom Project (two hundred thousand baht per village/community) for 7 sub-districts, 3 people per one sub-district, total 21 people; and 2) the country's development driving team according to the Sustainable Thai Niyom Project consisted of 7 people in the sub-district level. The results of the research revealed that 1) the mechanisms driving the country's development according to the sustainable Thai Niyom Project at all 4 levels was appointed by government officials or officials in all government agencies. There was no real role for people to participate in the project which was inconsistent with the objectives that wanted people to participate in the development of the country. The process of driving the country's development according to the Sustainable Thai Niyom Project was the implementation of the policy in a top-down manner; and 3) the country's development drive according to the Sustainable Thai Niyom Project had not been successful in solving economic, social and security problems in villages/communities in Mueang Pathum Thani area and did not provide an opportunity for people to participate in the development of the country as stipulated in the policy objectives, but only for political gains which was inconsistent with the policy.

Keywords: Mechanism, Process, Policy Coherence, Policy Implementation, Driving the Country's Development According to the Sustainable Thai Niyom Project

บทนำ

การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน เป็นนโยบายหนึ่งของรัฐบาลที่ต้องการมุ่งเน้นการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน มุ่งหวังในการสร้างการรับรู้ให้ประชาชนทราบถึงนโยบายสำคัญต่าง ๆ ของรัฐบาล โดยให้กระทรวงมหาดไทย (2561) บูรณาการงานร่วมกับหน่วยงานจากกระทรวงอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างการรับรู้ให้กับประชาชน และขับเคลื่อนการปฏิบัติของหน่วยงานในพื้นที่โดยมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทั้งงานด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ผ่านกลไกการใช้ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับตำบล เป็นแกนหลักในการสร้างความเข้าใจให้กับประชาชนและทำงานร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ในพื้นที่ โดยมีกรอบหลักการในดำเนินการเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศไปสู่ความยั่งยืน จำนวน 10 กรอบ แต่ในทางกลับกัน มีเสียงวิจารณ์ว่า ประชาชนรับรู้ถึงโครงการดังกล่าวน้อยมาก และไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมตามโครงการด้วยความสมัครใจ หรือตามที่ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นภนต์ ภูมิมา (2562) ได้วิเคราะห์โครงการไทยนิยม ยั่งยืนไว้ว่า โครงการไทยนิยม ยั่งยืน อาจล้มเหลวในการนำพาความยั่งยืนให้เกิดขึ้น และเป็นเพียงเครื่องมือหาเสียงให้กับรัฐบาลและไม่น่าจะมีพลังเพียงพอในการสร้างความยั่งยืนจริง ๆ ให้กับสังคมไทย

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาว่าการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน มีกลไกและกระบวนการขับเคลื่อนอย่างไร และการขับเคลื่อนดังกล่าวสอดคล้องกันในเชิงนโยบายที่จะทำให้โครงการสำเร็จและนำไปสู่ความยั่งยืนได้จริงหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากลไกและกระบวนการดำเนินงานของการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน
2. เพื่อศึกษาความสอดคล้องกันระหว่างผลการประเมินความสำเร็จกับวัตถุประสงค์ของโครงการไทยนิยม ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ซึ่งจะแบ่งการศึกษาวิจัยออกเป็น 3 ประเด็น คือ ประเด็นที่ 1 กลไกการดำเนินงานของการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน และประเด็นที่ 2 กระบวนการของการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ผู้ศึกษาจะเน้นการวิจัยเชิงเอกสาร โดยมุ่งศึกษาค้นคว้าเอกสารทางราชการ ที่รวบรวมข้อมูลจากหนังสือราชการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงมหาดไทย สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี จังหวัด อำเภอบ้านนา เป็นต้น หนังสือราชการ

กฎหมาย ระเบียบ ตลอดจนเอกสาร นโยบาย แผนงาน และรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง ส่วนในประเด็นที่ 3 ความสอดคล้องเชิงนโยบาย ผู้ศึกษาจะศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังนี้

1. สัมภาษณ์ประชาชนในพื้นที่อำเภอเมืองปทุมธานีที่เข้าร่วมเวทีประชาคมทั้ง 4 ครั้ง และเข้าร่วมประชุมโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน จำนวน 7 ตำบล ๆ ละ 3 คน รวม 21 คน

2. สัมภาษณ์ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับตำบล ของอำเภอเมืองปทุมธานี จำนวน 7 คน

การแปรผลการศึกษาในส่วนของความสอดคล้องเชิงนโยบาย ผู้ศึกษาได้ใช้การประเมินโครงการแบบ CIPP Model มาอธิบายผลการศึกษา ซึ่งจะประเมินในด้านสถานะแวดล้อม การประเมินปัจจัยการนำเข้า การประเมินกระบวนการ และการประเมินผลผลิต และใช้ทฤษฎีของ McConnell มาใช้ประเมินความสำเร็จของนโยบาย ทั้งในมิติด้านกระบวนการ มิติด้านแผนงาน/โครงการ และมิติด้านการเมือง โดยทั้งสองทฤษฎีนี้ นอกจากจะทำให้ทราบว่านโยบายมีอะไรที่ต้องปรับปรุงแล้ว ยังสามารถตรวจสอบได้ว่าการดำเนินนโยบายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบายอย่างแท้จริงหรือไม่

สรุปผลการวิจัย

1. กลไกการดำเนินงานของการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน พบว่า การดำเนินนโยบายไทยนิยม ยั่งยืน ใช้กลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการในรูปแบบคณะกรรมการฯ อยู่ 4 ระดับ ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการอำนวยการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี รองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรี ปลัดกระทรวง ผู้บัญชาการทหาร ผู้บัญชาการตำรวจ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ระดับจังหวัด ประกอบด้วยผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด หัวหน้าส่วนราชการประจำจังหวัด และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง 3) คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ระดับอำเภอ ประกอบด้วย นายอำเภอ หัวหน้าส่วนราชการประจำอำเภอ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและหน่วยงานทหารในพื้นที่ และ 4) ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับตำบล ซึ่งเป็นคณะกรรมการฯ ที่สำคัญที่สุดในกลไกของการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน เนื่องจากเป็นหน่วยที่นำนโยบายลงไปปฏิบัติในพื้นที่ให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย ประกอบด้วย หัวหน้าส่วนราชการ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ทหารในพื้นที่ เจ้าหน้าที่จากธนาคาร และจิตอาสา

2. กระบวนการของการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน พบว่า เน้นไปที่การประชุมมอบนโยบายและแนวทางการขับเคลื่อนแผนงาน รวมทั้งสั่งการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการนำนโยบายไปปฏิบัติ จัดทำคู่มือการลงพื้นที่

ประชาคม 4 ครั้ง เพื่อให้ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับตำบล เป็นแนวในการปฏิบัติตาม รวมถึงข้อสั่งการต่าง ๆ ในส่วนของจังหวัดปทุมธานีได้ประชุมถ่ายทอดนโยบายแนวทางขับเคลื่อนและชุดความรู้เกี่ยวกับกรอบการดำเนินงาน 10 เรื่อง แก่คณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับอำเภอ และทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับตำบล สำหรับอำเภอเมืองปทุมธานี ได้สั่งการให้ทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ปฏิบัติหน้าที่ตามกรอบระยะเวลาที่รัฐบาลและกระทรวงมหาดไทยกำหนด และนอกจากได้มีการประชุมรับมอบนโยบายจากนายอำเภอแล้ว ได้จัดทำแผนการลงพื้นที่ทั้ง 4 ครั้ง เพื่อนำไปปฏิบัติงาน และดำเนินการโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท)

3. ความสอดคล้องเชิงนโยบายของการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน พบว่า

3.1 การประเมินผลโครงการตามแนวคิด CIPP Model

1) การประเมินด้านบริบท

การประเมินด้านบริบทเป็นการตรวจสอบว่าโครงการตอบสนองต่อปัญหาหรือความจำเป็นที่แท้จริงของโครงการหรือไม่ โดยทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ของอำเภอเมืองปทุมธานี เห็นว่า โครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาให้ประชาชนได้ตรงจุด โดยการไปรับฟังปัญหาของประชาชนและมีความสอดคล้องด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ประชาชนมีความยินดีอยู่ดี นำไปสู่การพัฒนาประเทศที่ยั่งยืน แต่ในขณะเดียวกันประชาชนอำเภอเมืองปทุมธานีที่เข้าร่วมประชาคมครบทั้ง 4 ครั้ง มีความเห็นแตกต่างกันอย่างชัดเจนในอัตราส่วนที่เกือบเท่ากัน โดยเห็นว่า การพัฒนาประเทศไทยตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาให้หมู่บ้าน/ชุมชน เพราะเป็นโครงการที่ไม่ต่อเนื่อง เมื่อสิ้นสุดโครงการก็ไม่มีดำเนินการใด ๆ ต่อ แต่ประชาชนบางส่วนมองว่าสามารถช่วยแก้ปัญหาในหมู่บ้าน/ชุมชนได้ เนื่องจากรัฐบาลมีโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) เป็นเม็ดเงินที่ลงมาสู่ชุมชน

2) การประเมินด้านปัจจัยการนำเข้า

การประเมินในส่วนนี้เป็นการประเมินเพื่อพิจารณาถึงความเหมาะสมและความเพียงพอของทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการ โดยทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ของอำเภอเมืองปทุมธานี กล่าวว่า ในด้านแผนงานและเป้าหมายในการทำงาน ได้ดำเนินการตามคู่มือที่กระทรวงมหาดไทยกำหนดไว้ แต่มีปัญหาในด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ ที่ไม่ค่อยพร้อม เช่น ไมโครโฟนไม่เพียงพอ ไม่มีเครื่องฉายภาพ และไม่มีลำโพง หรือสถานที่คับแคบ และกรอบระยะเวลาสั้นเกินไป ทำให้ดำเนินการไม่ทันในบางตำบล

3) การประเมินด้านกระบวนการ

การประเมินในส่วนนี้ จะเป็นการตรวจสอบว่าการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน มีการดำเนินการเป็นไปตามกระบวนการที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ของอำเภอเมืองปทุมธานี ได้ดำเนินการตามขั้นตอนในคู่มือที่กำหนดไว้ ในส่วนของประชาชนอำเภอเมืองปทุมธานีที่เข้าร่วมเวทีประชาคมครบทั้ง 4 ครั้งส่วนใหญ่กล่าวว่า มารับฟังวิทยากรบรรยาย เพียงอย่างเดียวและบางคนกล่าวว่าผู้นำชุมชนให้มาร่วมฟังการบรรยาย มีส่วนน้อยเท่านั้นที่กล่าวว่า ตนมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหาและเสนอโครงการ

4) การประเมินด้านผลลัพธ์ ผลผลิต

การประเมินในส่วนนี้ จะเป็นการตรวจสอบว่าการดำเนินโครงการไทยนิยม ยั่งยืน มีผลการดำเนินงานที่ประสบความสำเร็จในการถ่ายทอดกรอบความคิดในแต่ละเวทีประชาคม มากน้อยเพียงใด โดยทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ของอำเภอเมืองปทุมธานี เห็นว่าการดำเนินการให้ ความรู้เพื่อให้ประชาชนตามกรอบ 10 เรื่อง ไม่ประสบความสำเร็จหมดทั้ง 10 เรื่อง บางเรื่องอาจทำ ให้เกิดเป็นรูปธรรม แต่บางเรื่องเป็นการวางรากฐานไว้ และหากไม่มีงบประมาณก็ไม่เกิดความ ต่อเนื่องของโครงการ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจหัวข้อที่วิทยากรบรรยาย แต่ก็มีประชาชนอีก บางส่วนก็พอเข้าใจเรื่องที่บรรยายบ้างแต่รับรู้เพียงเล็กน้อยและไม่มีการนำไปปรับใช้ใน ชีวิตประจำวันแต่อย่างใด

3.2 การประเมินผลความสำเร็จของโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ตามทฤษฎีของ McConnell

1) การประเมินในมิติด้านกระบวนการ

การประเมินด้านกระบวนการของทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ของอำเภอเมืองปทุมธานี มีความสำเร็จในระดับที่พอรับได้ กล่าวคือ โครงการสามารถยืดหยุ่นได้ ไม่จำเป็นต้องสำเร็จตามวัตถุประสงค์อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ แต่ผลการประเมินของประชาชนที่เข้าร่วมเวทีประชาคมทั้ง 4 ครั้ง มีความสำเร็จในระดับที่ชัดเจน เนื่องด้วยประชาชนเองยังมีความ คิดเห็นต่อโครงการที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเพียง การนั่งฟังการบรรยาย หรือการเข้ามาร่วมเพราะผู้นำชุมชนให้มาช่วย ซึ่งโครงการอาจจะผ่านไป ด้วยดีเพราะการทำให้แล้วเสร็จตามกระบวนการ แต่ประชาชนเองยังไม่ได้รับประโยชน์อย่างแท้จริง จากโครงการนี้

2) การประเมินในมิติด้านแผนงาน/โครงการ

การประเมินในมิติแผนงาน/โครงการ เป็นการประเมินความสำเร็จของ โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากในพื้นที่ตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน (หมู่บ้าน/ชุมชนละสองแสนบาท) มีความสำเร็จในระดับที่มีความชัดเจน กล่าวคือ กล่าวคือ ประชาชนยังไม่มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ เพราะโครงการส่วนมากเน้นการจ้างเหมา มากกว่าการจ้าง แรงงานในชุมชน

3) การประเมินในมิติด้านการเมือง

การประเมินในส่วนนี้เป็นการประเมินถึงวัตถุประสงค์ของนโยบายว่า หวังประโยชน์ในทางการเมืองหรือไม่ ซึ่งผลการประเมินความสำเร็จของนโยบายมิติด้านการเมืองอยู่ในระดับที่พอรับได้ เนื่องจากรัฐบาลในขณะนั้นยังมีโอกาสในการได้รับเลือกตั้งและเป็นรัฐบาลในสมัยหน้า/สร้างชื่อเสียงของคณะรัฐบาลและกลุ่มผู้นำ และมีเพียงส่วนน้อยที่ไม่พอใจ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการศึกษา การขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยมยั่งยืน ในด้านกลไกการขับเคลื่อนนโยบาย พบว่า การขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวใช้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อนฯ และการขับเคลื่อนฯ เป็นไปในลักษณะการถ่ายทอดนโยบายจากส่วนกลางลงสู่ภูมิภาคตามลำดับชั้น ประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวอย่างแท้จริง เพราะคณะทำงานตั้งแต่คณะกรรมการอำนวยการฯ คณะกรรมการฯ ของจังหวัดปทุมธานี คณะกรรมการของอำเภอเมืองปทุมธานี และทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ของอำเภอเมืองปทุมธานี ไม่มีประชาชนที่ได้รับการแต่งตั้งในคณะกรรมการอำนวยการฯ คณะกรรมการในแต่ละระดับ และทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของยอดชาย วิถีพานิช (ยอดชาย วิถีพานิช, 2549) ที่กล่าวว่า นโยบายสาธารณะ เป็นนโยบายที่เกิดขึ้นโดยภาครัฐ และกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับนโยบายจะประกอบด้วยฝ่ายการเมือง ที่มีความสำคัญในการกำหนดขอบเขตของการนำนโยบายไปปฏิบัติ เป็นฝ่ายที่เริ่มกำหนดหรือเสนอนโยบาย พิจารณาเลือกหน่วยงานที่รับผิดชอบในการนำนโยบายไปปฏิบัติ การปรับปรุงนโยบายให้เหมาะสม และกำกับควบคุมติดตามผลการนำนโยบายไปปฏิบัติมากกว่าลงมือปฏิบัตินโยบายโดยตรง อีกส่วนหนึ่งคือระบบราชการ และข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่มีบทบาทหน้าที่คล้ายกับฟันเฟืองหรือกลไกที่จะเชื่อมประสานระหว่างสิ่งที่ฝ่ายการเมืองตัดสินใจกับการสนองต่อปัญหา และความต้องการของประชาชน และบุคคลากรในระบบราชการเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการนำนโยบายไปปฏิบัติในเกิดเป็นรูปธรรมในพื้นที่ และส่วนสุดท้ายคือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ที่ได้รับผลการนำนโยบายไปปฏิบัติ และเป็นตัวแปรในการชี้วัดผลความสำเร็จของนโยบาย (วรเดช จันทรศร, 2548) แต่ประชาชนซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกลับไม่ได้รับผลจากการดำเนินนโยบายอย่างแท้จริง สะท้อนเห็นว่า รัฐไทยยังคงใช้ระบบราชการเป็นกลไกขับเคลื่อนนโยบายเหมือนทุกครั้งที่ผ่านมา ประชาชนจึงไม่ได้มีบทบาทในการขับเคลื่อนนโยบายนี้ดังที่กล่าวมาแล้วในข้างต้น

ในด้านกระบวนการขับเคลื่อนนโยบาย รัฐไทยได้ใช้กลไกในการขับเคลื่อนการดำเนินโครงการในรูปแบบคณะกรรมการฯ อยู่ 3 ระดับ และทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล โดยเป็นไปในลักษณะการมอบหมายงาน ถ่ายทอด และสั่งการนโยบายลงไปในระดับกระทรวงในส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค คือ ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ ตามลำดับ ซึ่งเป็นการบริหารงานแบบดั้งเดิมตามทฤษฎีการบริหารราชการ (Bureaucracy) ของ Max Weber (ธัญวรรณ์ แจ่มใส, 2558) ที่มีหลักการว่า ระบบราชการเป็นรูปแบบโครงสร้างขององค์กรขนาดใหญ่ที่สามารถนำไปใช้เป็นวิธีการจัดองค์การ

และการบริหารได้ทั้งองค์การภาครัฐและเอกชน มีองค์ประกอบ 7 ประการ สำหรับนโยบายไทยนิยม ยั่งยืน เป็นไปในลักษณะตามหลักลำดับขั้น เพราะกระบวนการมีการสั่งการอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จากหน่วยงานส่วนกลางจนมาสู่หน่วยงานส่วนภูมิภาค และผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ที่ต้องปฏิบัติตามคู่มือการทำงานและข้อสั่งการอย่างเคร่งครัด หรือเป็นไปในลักษณะการสั่งการแบบบนสู่ล่าง (Top-down) (เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ, 2551) กล่าวคือ เป็นนโยบายที่เกิดจากผู้นำคิด และให้ผู้ปฏิบัตินำไปทำแผนงาน โครงการออกมา โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนของกระบวนการแปลงนโยบายสู่แผนงานโครงการที่ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ที่เริ่มตั้งแต่การแต่งตั้งคณะทำงานฯ การถ่ายทอดและสั่งการนโยบายเป็นลำดับขั้นตอนจากส่วนกลางลงสู่ส่วนภูมิภาค ทำให้การดำเนินนโยบายแบบล่างขึ้นบน (Bottom-up) ที่ประชาชนเป็นคนเสนอปัญหาและความต้องการของหมู่บ้าน/ชุมชนจึงไม่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง นอกจากนี้ในส่วนของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติของทีมขับเคลื่อนฯ ระดับตำบล ของอำเภอเมืองปทุมธานี ในการนำนโยบายไทยนิยม ยั่งยืนมาสู่การปฏิบัติของทีมขับเคลื่อนฯ ในอำเภอเมืองปทุมธานีนั้น เป็นไปตามขั้นตอนการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติเป็นไปตามแนวคิดของจุมพล นิธิพานิช (2547) ที่กล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายสาธารณะกับการวางแผนมี 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ในแนวดิ่งและความสัมพันธ์ในแนวราบ แต่กระบวนการของนโยบายไทยนิยม ยั่งยืน เป็นนโยบายที่มีความสัมพันธ์ในแนวดิ่งเพียงอย่างเดียว หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างนโยบายและแผน เป็นไปในลักษณะความสัมพันธ์ตามลำดับขั้น ซึ่งผู้ศึกษาก็ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่านโยบายดังกล่าวเป็นไปในลักษณะการสั่งการแบบชัดเจน ไม่มีพื้นที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในนโยบายอย่างแท้จริง

การประเมินผลความสำเร็จของนโยบายไทยนิยม ยั่งยืน ตามแบบ CIPP Model และตามการประเมินของ McConnell ทำให้ผู้ศึกษาเห็นว่า รัฐใช้กลไกราชการแบบรวมศูนย์ในการนำนโยบายไปปฏิบัติ ซึ่งรัฐไทยมีความต้องการให้นโยบายดำเนินการไปอย่างราบรื่น แต่กลับขาดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเข้ามาขับเคลื่อนนโยบาย ในมิติด้านการเมือง ผู้ศึกษาพบว่าความนิยมของรัฐบาลที่ประชาชนส่วนมากอยากเลือกรัฐบาลพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ที่จะลงสมัครรับเลือกตั้งในนามพรรคการเมืองเป็นรัฐบาลต่อ ไม่ได้เกิดจากความเข้าใจในตัวนโยบายตามแบบประชาธิปไตยที่รัฐบาลกำหนด แต่เป็นเพราะรัฐบาลได้นำเงินมาให้แต่ละบุคคลผ่านบัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของโครงการที่ต้องการพัฒนา/แก้ไขปัญหาในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง รวมทั้งความต้องการของรัฐบาลในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศเพื่อให้เป็นไปตามลักษณะของประชาธิปไตย

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยในเรื่องนี้ สามารถวิเคราะห์ได้ว่าการดำเนินนโยบายไทยนิยม ยั่งยืน มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความร่วมมือระหว่างรัฐบาล รัฐบาลราชการ และประชาชนในพื้นที่ ซึ่งมีแนวทางในการแต่งตั้งภาคประชาชนและภาคประชาสังคมเข้าไปเป็นกรรมการตั้งแต่คณะอำนวยการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ในการร่วมกำหนด

นโยบายเพื่อให้สอดคล้องกับพื้นที่ก่อนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในส่วนขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติก็ต้องแต่งตั้งภาคประชาชนและภาคประชาสังคมเข้าไปเป็นคณะกรรมการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ระดับจังหวัด ระดับอำเภอ เพื่อร่วมวางแผนกับจังหวัดและอำเภอก่อนการนำนโยบายไปปฏิบัติจริงในพื้นที่ เพราะประชาชนเป็นผู้ที่อาศัยในพื้นที่มานาน จึงรู้ว่าหมู่บ้าน/ชุมชนของตนต้องปฏิบัติอย่างไรให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมในหมู่บ้าน/ชุมชน รวมถึงขั้นตอนการนำนโยบายไปปฏิบัติโดยทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ที่ต้องแต่งตั้งประชาชนเข้ามาเป็นทีมขับเคลื่อนฯ ให้มากที่สุด เพราะการสื่อสาร การวิเคราะห์ปัญหาของชุมชน หรือการสร้างความร่วมมือของชาวบ้าน จะต้องสร้างให้ประชาชนเป็นผู้เสนอปัญหา คิดแก้ไขปัญหา และลงมือปฏิบัติเอง ภาครัฐมีหน้าที่ในการสนับสนุนงบประมาณ ให้คำปรึกษา และชี้แนะแนวทางตามความจำเป็น นโยบายไทยนิยม ยั่งยืนจึงจะเกิดเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และสามารถแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง เป็นไปวัตถุประสงค์ของผู้ที่ออกนโยบายอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ผู้กำหนดนโยบายควรแต่งตั้งประชาชนหรือภาคส่วนเอกชน ภาคประชาสังคมเข้าไปเป็นคณะทำงานในทุกระดับ เพราะจะได้ช่วยกำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่
2. ทีมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม ยั่งยืน ควรให้ความสำคัญกับการกระตุ้นความคิดของประชาชนในการแก้ปัญหาในหมู่บ้าน/ชุมชนด้วยตนเอง มากกว่าการบรรยายเพียงอย่างเดียว
3. การดำเนินนโยบายควรให้ประชาชนเกิดความต้องการอยากจะทำแก้ไขปัญหาในหมู่บ้าน/ชุมชนด้วยตนเอง หน่วยงานราชการเป็นเพียงผู้ให้คำปรึกษาเท่านั้น

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. ภาครัฐควรเปลี่ยนวิธีคิดหรือละทิ้งวัฒนธรรมการรวมศูนย์อำนาจโดยระบบราชการเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อนนโยบายต่าง ๆ เพราะจะทำให้นโยบายที่รัฐบาลจะนำไปปฏิบัติในพื้นที่ก็ยังคงเป็นข้าราชการที่เป็นคนคิดให้หมู่บ้าน/ชุมชน เป็นคนสั่งให้หมู่บ้าน/ชุมชน ปฏิบัติตามขั้นตอนของหนังสือสั่งการ ไม่ได้คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนเจ้าของพื้นที่ ทั้งนี้ หน่วยงานรัฐตระหนักถึงการกระจายอำนาจแบบมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วน จะทำให้นโยบายที่จะลงไปสู่พื้นที่มีประสิทธิภาพและแก้ไขปัญหาได้อย่างแท้จริง
2. ภาครัฐไทยควรใช้การจัดการภาครัฐแนวใหม่มาขับเคลื่อนนโยบายไทยนิยม ยั่งยืน ให้เกิดรูปธรรมอย่างแท้จริง เพราะจะเกิดการบูรณาการการขับเคลื่อนงาน/โครงการของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายลงพื้นที่ในระดับหมู่บ้าน/ชุมชน ร่วมกันตามแนวทางประชารัฐโดยมุ่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ พัฒนาและแก้ไขปัญหาในมิติด้านเศรษฐกิจ สังคม และความมั่นคง ซึ่งเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของนโยบาย

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงมหาดไทย. (2561). คู่มือการการขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศตามโครงการไทยนิยม
ยั่งยืน. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- จุมพล หนิมพานิช. (2547). การวิเคราะห์นโยบาย ขอบข่าย แนวคิด ทฤษฎี และกรณีตัวอย่าง.
นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ธัญวรรณ์ แจ่มใส. (2558). การศึกษาวิเคราะห์นโยบายสาธารณะและการนำนโยบายรับจำนำข้าว
ของรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตรไปปฏิบัติในจังหวัดสุรินทร์. วารสารรัฐศาสตร์และ
นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, 5(1), 121-141.
- นภนต์ ภูมมา. (2562). ไทยนิยม ยั่งยืน. เศรษฐสาร, 33(11), 6.
- ยอดชาย วิถีพานิช. (2549). นโยบายสาธารณะ: นโยบายของรัฐจากฝ่ายการเมืองสู่ฝ่ายบริหาร.
รัฐสภาสาร, 54(2), 78-79.
- เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. (2551). การนำนโยบายไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: บริษัท บพิตรการพิมพ์ จำกัด.
- วรเดช จันทรศร. (2548). ทฤษฎีการนำนโยบายสาธารณะไปปฏิบัติ. กรุงเทพฯ: สหายบล็อกและ
การพิมพ์.